

Roy Andersson

Vad är det som driver Roy Andersson? I år kom boken *Vår tids rädsla för allvar* i nytryck, i studion pågår nästa stora existentiella filmprojekt under arbetsnamnet *Utan titel* och i början av hösten gjorde Museum of Modern Art i New York en stor retrospektiv utställning över alla hans verk, inklusive reklamfilmerna.

- Det är två upplevelser som mer än något annat har påverkat mitt liv, svarar han när vi möts i den kreativa röran på Studio 24 i Stockholm.

- Jag var ett av "Badbarnen" i Göteborg som liten. Vi som inte hade råd att åka ut på landet på somrarna och fick åka gratis på kommunens bekostnad till Askimsbadet för sol och salta bad. Där möttes vi av simlärare och fick mjölk och kummindoftande bullar. Den omtanken är ett av mitt livs ljusaste minnen och den väckte en lust att ge tillbaka.

- Mötet med filmen genom Vittorio de Sicas *Cykeltjuven* på en skrällande smalfilmsprojektor i bordtennisrummet på ungdomsgården blev en rejäl omskakning under tonåren. Inte bara den sorgliga historien utan att det i världen fanns människor som hade brytt sig om att göra film om fattiga och obetydliga människor med sådan omtanke och förståelse.

Överallt ligger böcker staplade på varandra, rekvisita utspridd på bord och stolar, kavajer och byxor hänger på galgar i bokhyllan. Hans största oro idag är självupptagenheten i kulturen och ytligheten i medierna. Han avskyr förnedringsteve och säger att vi står inför en moralisk kollaps. Det är godtycket som breder ut sig, säger han med hänvisning till Martin Buber. Godtyckets människor finns idag i politiken, medierna och företagen. De har inget genomtänkt värdesystem men handlar ändå med en känsla av suveränitet. Det är det som är så ödesdigert.

- Nu sker en utrensning av allvar, eftertanke, fördjupning, smärtsamma historiska erfarenheter, konsekvens och tålamod i vår kultur. Det är en fara för samhället
- Godtyckets människor räknar publiksiffror, upplagor och pengar. De förstår inte betydelsen av offer, möte och närvaro.

Det blir tyst i rummet. Vill vi ha mer kaffe? Ett dörrhandtag lossnar och faller till golvet. Är det redan för sent? Hur pessimistisk är Roy Andersson?

- Nej, jag är optimist, säger han överraskande. Jag tror på människan och vi har fortfarande möjlighet att hejda oss. Men jag är djupt besviken på att människor med makt och pengar hanterar vår tillvaro så slarvigt.

Det är därför han insisterar på att tala allvar, om och om igen. Det är konstens uppgift att förmedla kunskap om den andliga människan, som tänkande och kännande varelse, skriver han i boken. I hyllan bakom oss ligger Ezra Pounds essäer om konsten som underlag för etiken. Därför måste man vara konsekvent, menar han. Vi behandlar människor utifrån vad vi tror att en människa är.

Frågan ställs på sin spets i slutscenen av hans senaste film, Du levande. En efter en blir de stående, "de vackra människorna", som han säger, med blicken riktad upp mot himlen. Så öppna och förväntansfulla. Ögonblicket efter kommer flygplanen, först några enstaka och sedan fler och fler tills himlen är täckt av en potentiell armada.

- Men de bombar inte, säger han leende. Det är ansvaret jag vill överrätta till min publik.

Är han en troende person? Nej, han är inte religiös i vanlig mening. Det var inte hans pappa heller, påminner han sig. Pappan blev kommunist efter en svår barndom där han bland annat bortauktionerades efter moderns allt för tidiga död. Men en sak missade han aldrig och det var gudstjänsten i radion på söndag förmiddag. Det var hans andaktsstund.

Och Roy själv då?

- Jag har alltid känt att det finns något gudomligt i tillvaron på jorden. Om det finns en Gud så finns han här mitt i livet, säger han. Jag känner en sådan vördnad för det levande. Har svårt att bryta av en blomma och vill helst inte trampa på myrstigen i skogen.

- Självupptagenhet kan aldrig leda till lycka. Jag tror att meningen med livet är att se glädjen i en annan människas ögon.

Lisbeth Gustafsson